

Kirke- og kunsthistoriske Møder

afholdte i Aaret 1901.

Møde i Kolding den 29. April.

Ved det Møde, der holdtes i Kolding Bys smukke Raadhussal, der af Borgmester P. Schjørring velvillig var stillet til Selskabets Raadighed, var der samlet saa mange Tilhørere, som Salen og de tilstødende Værelser kunde rumme. Selskabets Formand, Dr. H. F. Rørdam, indledede med en Bemærkning om, at skønt Kolding som Grænsestad havde haft større Betydning i politisk end i kirkelig Henseende, saa havde dog den Omstændighed, at her gennem Aarhundreder havde været et Slot, hvor Kongerne jevnlig havde haft deres Bolig, bevirket, at undertiden betydningsfulde kirkelige Afgjørelser vare truffe her, og at forholdsvis ikke faa ret fremragende Personligheder havde virket som Præster i denne By. I første Henseende henviste Tal. til den mærkelige Holmgang mellem to kirkelige Retninger, den kryptokalvinistiske og den orthodox-lutherske, der fandt Sted her i Januar 1614 under Christian IV's eget Forsæde, medens en Del af Rigsraadets Medlemmer og Danmarks Bisper vare Bisiddere i Retten. Det var Striden mellem Oluf Jensen Kock og Hans Povlsen Resen, der her fandt sin Afgjørelse, idet den endte med, at Kock landsforvistes, medens Resen blev Sjællands Biskop. Følgerne vare vidtrækkende, idet den orthodoxe-lutherske Retning nu blev eneherkende i den dansk-norske Kirke i 100 Aar og derover. — Som Mænd, der havde

været Præster i Kolding, inden de kom til at indtage de højeste kirkelige Stillinger, kunde nævnes Anders Bentsen Dalin, der blev Biskop i Oslo, Anders Michelsen Kolding, der blev Biskop i Bergen, Ancher Anchersen, der blev Biskop i Ribe, Bartholomæus Deichman, der blev Biskop i Viborg og siden i Christiania, og nu sidst Henrik Christian Leunbach, Biskop i Laaland-Falsters Stift. Dog er der kun to af disse, der direkte fra Præsteembedet i Kolding ere gaaede over til Bispestillingen. — Fra Kolding er desuden udgaaet andre gejstlige Mænd, der have vundet et anset Navn, som Niels Nielsen Kolding, der først var residerende Kapellan i sin Fødeby og siden blev dansk Hofpræst i Frederik II's Tid, i hvilken Stilling han med Rette vandt stor Anseelse og Indflydelse. Jon Jensen Kolding, der først var Rektor og Kapellan her i Byen og siden Sognepræst i Andst og Gjesten, vandt et bekjendt Navn som Digter og Forfatter af en Danmarks Beskrivelse, men paadrog sig rigtignok ogsaa med det samme en fortrædelig Retssag ved nogle Ytringer vedrørende den sidste Krig med Sverig, der kunde udlægges som nedsættende for dette Rige. — Endvidere kan nævnes den fortjente Skoleforstander, Præst og Forfatter Povl Jensen Kolding, i hvis Lod det faldt nu for 300 Aar siden (1601) at staa ved vor berømte Landsmand Tyge Brahes Dødsleje i Prag og at »tjene ham i hans Dødsstund«. ¹⁾

Disse tre Mænd bar alle Navnet Kolding som Vidnes-

¹⁾ I Dansk biogr. Lexikon IX findes der nærmere Oplysninger om disse Mænd. M. Jon Jensen Koldings Historie er fremstillet i Ny kirkehist. Saml. V, 378, ff., (557 ff. (sml. K. S. 3. R. II, 209. 513). I det Museum, som nu er indrettet i Koldinghus Ruin, findes et Minde om ham, nemlig en af Tidens Tand stærkt medtagen Indskrift fra en Bjælke i Andst Kirke, lydende: 1605 med erlig oc velbyrdig Mands Caspar Marcdaners, Hofvets Mand paa Koldinghus, Bevilling lod [Jon Jenssøn K]olding, Sogneprest og Kierkeverge, giøre d

byrd om, hvorfra de stammede, men vare forøvrigt næppe i Slægt med hinanden. Der har imidlertid været ikke faa andre i kirkehistorisk Henseende mærkelige Personligheder, der enten ere udgaaede fra Kolding eller hvis Livsgjerning for en Del har været knyttet til denne By, og det kunde derfor være fristende at gaa ind paa deres Livsforhold, hvis det ikke var den nærmeste Hensigt med disse Bemærkninger kun at antyde, at en omhyggelig Granskning af Koldings Fortid ikke vil være uden Udbytte i kirkehistorisk Henseende. Her skal kun berøres, at den som Salmedigter og Forfatter af bibelske Dramaer bekjendte Søren Kjær ell. Skriver i en lang Aarrække var Borgmester og Tolder her i Kolding, og at den mystiske Sværmer Niels Svendsen Chronik begyndte som Rektor ved Latinskolen her, om det end først var under hans senere Virksomhed som Lektor i Christiania, at hans sværmeriske Retning traadte klart for Dagen.

Efter disse og andre indledende Bemærkninger blev Ordet givet til Professor J. Kornerup, hvis Foredrag her gjengives efter Talerens Manuskript.

Om vore ældste Kirkeklokker.

Foredrag af J. Kornerup ved det kirkehist. Møde i Kolding
den 30. April 1901.

Ærede Forsamling !

Naar Solen gaar ned, og Kirkeklokken lader sin Malmrøst lyde ud over By og Land, og de tre Gange tre Slag klinge til Ære for Gud Fader, Søn og Helligaand, saaledes som det har været Skik i Danmark fra Arilds Tid, saa er det jo Meningen, at vi skulle takke Gud for Dagen, der blev os given og som nu er til Ende. Men har ikke enhver af os følt, at Klokken kan tale til os med forskellige Stemmer? Søndag Morgen kalder den høitidelig paa os og drager os til Kirken. Anderledes lyder den, naar den glad kimer til Brudfærd og Bryllup. Og hvor kan den ikke klage, naar den kalder til Gravfærd og Ligbegængelse!

Digteren Ingemann har givet dette et smukt Udtryk i disse Linier:

»I Vestervig Kirke de ringe til Lig,
Sørgeligt monne det lyde!«

Saaledes tale disse gamle Kirkeklokker til os som til vore Fædre og give Genlyd i vort Hjerte, og dog tror jeg, de have øvet endnu større Virkning paa Middelalderens enfoldig-fromme Sjæle.

Den første Kirkeklokke, der lød ud over det danske Land, var Ansgars lille Klokke i den Trækirke, han byggede i Hedeby, og Hedningerne studsede, da de hørte denne Lyd. Man antager, at de ere blevne kaldte sammen til deres Gudehove og Ofringer til Afguderne ved Blæsen i Horn, saadanne som de to berømte Guldhorn, der 1639 og 1734 fandtes ved Gallehus i Sønderjylland, men desværre blev stjaalne fra den oldnordiske Samling. Da Hedningerne nu hørte de Kristnes Klokke lyde ud over Slien, blev de, efter hvad Erkebiskop Rimbert fortæller, høist forbitrede og ilede til Kong Erik med Klage, men Kongen holdt sin Haand over Klokken og gav Ansgar Lov til at bruge den; saa gammel er Brugen af Kirkeklokker i Danmark.

I den katholske Tid blev der ringet med Klokkerne baade tidlig og silde, saa at de næsten aldrig tav stille, undtagen naar Landet var lyst i Kirkens Ban, og denne Taushed forekom da Menigheden forfærdelig uhyggelig. Men ellers var det den Gang ikke nogen magelig Stilling at være Klokker, især ved Domkirkerne. Endnu den Dag idag bliver der i Roskilde Domkirke ringet 6 Gange hver Dag med forskellige Klokker; men i Middelalderen blev der endvidere ringet til Ottesang, til Høimesse, til de kanoniske Timer, til Sjælemesse, naar et Menneske droges med Døden, naar det var Tordenvejr eller Pest, naar Solen gik ned, til Ave Maria osv. Endnu er det Skik i Skaane, at der ringes, naar et Menneske ligger for Døden, hvad jeg har

været Vidne til i Dalby ved Lund. At der er blevet ringet under Sjølemesser, synes at fremgaa af en Indskrift fra Aar 1331 i Åker i Upland over Fru Ramborg af Viks Grav, hvori hun, som havde bygget Kirken af Sten og skænket den Gods, bestemmer, at der hver Uge skal læses en Messe for hendes Sjæl, og under Messen skal der ringes med Klokken. Saaledes har det maaske ogsaa været Skik andesteds i Norden, f. Ex. under Sjølemesserne i Roskilde Domkirke for Dronning Margrethe og hendes Forældre, Valdemar Atterdag og Dronning Helvig, for hvilke hun havde givet Domkirken to Herregaarde. Det lille Spir, der hæver sig paa Kirkens Tag lige over Dronningens Grav og indeholder et Par mindre Klokker, kaldes endnu undertiden »Margrethespiret».

Vore Forfædre nærede den barnlige Forestilling, at Klokken Lyd naaede helt op til Himlen, saa at disse Toner blev hørte af Gud, Kristus, Jomfru Maria og Helgener. Derfor findes der paa saa mange Klokker Indskrifter med Bønner og Paakaldelser, f. Ex. det hyppigt forekommende: »O Du Ærens Konge, Kristus, kom med Fred,« eller som den smukke Indskrift paa en til St. Nicolai Kirke i Ribe i Aar 1477 støbt Klokke:

»Maria then rene Mø, hjælp os, neer vi skole dø.«¹⁾

Paa Klokken i St. Lavrentii Taarn i Roskilde staar der (oversat):

»O gode Lavrentius, Du Martyr, der dyrkes over al Verden, sluk Vellystens Ild i vore Nyrrer. Johannes Fastenowe støbte mig i Herrens Aar 1515«.

Da Kong Valdemar Atterdag droges med Døden paa Gurre den 24. Oktbr. 1375, raabte han: »Hjælp mig Sorø, hjælp mig Esrom, hjælp mig Du store Klokke i Lund!« Denne Klokke, som hed Maria Laura, skal have været

¹⁾ C. Nyrop i Kirkehist. Saml. III. Række, 4. Bind p. 184.

næsten lige saa stor som den berømte Klokke »Gloriosa« i Erfurt. Ifølge Arild Hvitfeldts Beretning var Maria Laura støbt i Aaret 1215, altsaa i Erkebiskop Andreas Sunesøns Tid. Ifølge Ole Worm var den 4 Alen høi og 14 Alen i Omkreds, men revnede ved uforsigtig Ringning 1577 og blev omstøbt til to anselige Klokker, som kom til Kronborg¹⁾. Da det af Lunds Domkirkes Gavebog vides, at Erkebiskop Absalon skænkede Klokker til Kirken, har Prof. C. Nyrop formodet, at det er ham, der har givet Pengene til Maria Laura, men at det først 14 Aar efter hans Død er lykkedes at faa den støbt.

Den omtalte store Klokke i Erfurt, »Gloriosa«, blev støbt af den berømte Mester Gerhardus de Wou og angives at veje 275 Centner. Støbningen foregik Natten imellem 7de og 8de Juli 1497. Formen fyldtes fra to Smelteovne, og medens dette gik for sig, drog en høitidelig Procession af Domherrer ud af Kirken med brændende Kjærter og vajende Faner og under Psalmesang. Hvis det forholder sig rigtigt, at den før omtalte Maria Laura var støbt 1215 og efter en Beretning skal have vejjet 214 Centner, maa man undre sig over, at man, over halvtredie hundred Aar før »Gloriosa« blev støbt, har kunnet frembringe en saa mægtig Klokke i Danmark.

Skønt Kirkeklokker have været i Brug her i Landet fra den tidligste kristne Tid, ere dog de allerældste Klokker for længst forsvundne, omstøbte, ranede bort i Krige. Rime- ligvis var det især de mindre, mere transportable Klokker, der især bleve førte bort og omstøbte, men det var vistnok ogsaa de ældste og interessanteste. Vi kunne nu ikke føre vore ældste med Aarstal betegnede Klokker længere tilbage end til omkring Aar 1300. Jeg havde selv den Glæde i sin Tid at paavise Klokken i St. Knuds Kirke i Odense fra Aaret 1300²⁾. Men der findes adskillige endnu

¹⁾ Brunius: »Skånes Konsthistoria« p. 581.

²⁾ J. Kornerup i Aarbøger f. nord. Oldk. og Hist. 1869, p. 16.

ældre Klokker uden Aarstal. Det er Arkitekt Uldalls Fortjeneste at have opdaget de to ældste og mærkeligste Klokker i Danmark, nemlig først den i Smøllerup Kirke i Viborg St., som med Sikkerhed kan henføres til det 12. Aarhundrede. Den har Form som en Bikube, og Indskriften er fordybet, ikke som almindeligt ophøiet fra Bunden. Bogstaverne ere store romerske, saakaldte Majuskler. Der staar, oversat fra Latinen:

«Dette Værk af Malm, velsign og bevar det o Gud!»

Hankene paa Smøllerup Klokken er cirkelrunde som paa de ældste Klokker i Tyskland; men noget Aarstal eller Navn paa Støberen findes ikke.

Den anden ligesaa mærkværdige Klokke blev ifjor funden af Hr. Uldall i Hæstrup Kirke ved Børglum. Den har en lang Indskrift i Runer. Nationalmuseet og vor dygtigste Runemester, Prof. Wimmer, har tydet denne Indskrift som Englehilsenen »Ave Maria gratia plena» &c. og ifølge Runernes Form bestemt Klokkenes Alder til omkring Aar 1200.

Der findes i Jylland paa Vinderslev Kirkegaard ved Silkeborg et interessant lille Mindesmærke over en gammel Klokkestøber, nemlig et i Kampesten udhugget lille bredt Gravkors, hvis Form tilhører det 12. Aarhundrede. Paa den ene Side af Korset er der i raat Arbejde udhugget en Mand i en sid Kjole og med en rundpullet Hat paa Hovedet. Ved Siden af ham bemærkes en Hammer og en Knibtang, men paa Bagsiden en lang smal Klokke med runde Hanke. Manden har uden Tvivl været Klokkestøber, men tillige Smed, hvorved det kan bemærkes, at paa flere af vore gamle Klokker findes Smedeværktøi afbildet.

Naar der spørges: hvem har støbt de ældste Klokker, er Svaret: som oftest Munkene. Derfor staar der f. Ex.: »Broder» Martinus, eller »Broder» Nicolaus støbte mig. Senere hedder det: »Magister» o: Mester Petrus, Mester Daniel osv., hvad der antyder, at Støbningen nu var gaaet over i Lægfolks Hænder.

Det var især Benediktinermunkene, der i den ældre Tid vare virksomme i denne som i andre Kunster, hvad der bl. a. erfares af en af de mærkeligste Bøger, Middelalderen har efterladt sig. Den er skreven i Begyndelsen af det 12. Aarhundrede af en Munk, der hed Theophilus; hans verdslige Navn var Rugerus. Han levede i Benediktinerklosteret Helmershausen i Westphalen og var Guldsmed. Hans Bog er en Vejledning i Guldsmedekunst, Malerkunst, Glasfabrikation, Emaillering og Klokkestøbning m. m. og den viser, hvor høit man i teknisk Henseende stod i Klosterskolerne. Theophilus's Vejledning¹⁾ i den vanskelige Kunst at danne en Form til deri at støbe en Klokke og til at smelte og blande Klokkemalm er saa lang og udførlig, at jeg ikke her kan indlade mig paa at gengive den, kun vil jeg bemærke, at Klokkemalmen bestod af Kobber med en liden Tilsætning af Tin.

Der tales ofte om, at man satte Sølv til Metalblandingen, i Haab om at opnaa en finere Velklang. En Munk fra det 8. Aarhundrede i Klosteret St. Gallen fortæller en Legende om en Mand, der havde støbt en Klokke, hvis Lyd meget behagede Keiser Karl den Store. Manden sagde da, at han vilde gøre en Klokke med endnu skønnere Klang, hvis man vilde give ham 100 Livres Sølv i Stedet for Tin. Han fik ogsaa, hvad han forlangte, men puttede selv Sølv i Lommen og brugte som sædvanlig Tin. Klokken behagede ikke desto mindre Keiseren, og den blev hængt op i Taarnet. Men da man vilde ringe med den, kunde man ikke røre den af Stedet. Klokkestøberen blev vred, greb selv fat i Rebet og trak til; men da faldt Knebelen ned i Hovedet paa ham og slog ham ihjel.

Blandt de af Benediktinermunke i Danmark støbte Klokker kan nævnes en meget smuk Klokke fra omtr. 1270 i Taarnet paa Herlufsholm, det gamle Skovkloster. Den

¹⁾ Theophilus: "De diversis artibus", Lib. III, Cap. 85: "De campanis fundendis".

er prydet med Abbed Nicolaus den 3des Sigil, og der staar paa den med Majuskeltogstaver, at han lod Klokken »reparrere«, omstøbe, rimeligvis efter St. Peders Klosters Brand i Næstved 1261. Paa Siden af Klokken ses i fladt Relief St. Peder, som velsigner Klokkestøberen, der knæler foran ham og holder en Klokke.

Ogsaa i Slangerups Kirketaarn findes en smuk Klokke, der rimeligvis er kommen fra det Benediktiner-Nonnekloster, som tidligere laa her. Den er prydet med nogle ejendommelige Lilier, der kunne tyde hen paa, at den er støbt af en italiensk Benediktinermunk.

I Avnede paa Laaland findes en Klokke fra 1324, og Indskriften, der er i Majuskler, melder, at Prioeren Knud i det nærliggende Halsted Kloster har ladet den støbe¹⁾.

Det vilde blive for vidtløftigt ved nærværende Leilighed at opregne de lange Rækker Navne paa Klokkestøbere eller paa deres Bomærker, som nu kendes, og jeg maa derfor indskrænke mig til at nævne nogle enkelte. Det var i den senere Middelalder mest Udlændinge, der virkede som Klokkestøbere her i Landet, Nederlændere og Tyskere, som ere blevne forskrevne herind, saaledes f. Ex. Mester Daniel fra Korterike, 3: Courtray i Flandern. Han har bl. a. støbt en Klokke Aar 1369, som hænger i Taarnet ved Sæby Kirke i Sjælland. Som hans Medarbejder nævnes paa en anden Klokke Michael.

Der fandtes dog ogsaa hjemlige Klokkestøbere som Herman, der 1455 var Borgmester i Lund og har støbt flere Klokker i Skåne. Dog kan Navnet ogsaa tyde paa en indvandret Tysker. En Slægtning af den berømte Gerhard de Wou, der støbte »Gloriosa« i Erfurt, Arnold de Wou, støbte 1504 en Klokke, der hænger i Gadstrup Kirketaarn ved Roskilde. Men den mest berømte af alle de fremmede Mestre, der have virket i Danmark, var Johannes de Fastenowe, der arbejdede her under Kong

¹⁾ J. Kornerup i Aarbøger for nord Oldk. og Hist. 1869, p. 16.

Hans og Kristian den 2den. Der kendes ikke mindre end 25 Klokker med hans Navn, de fleste i Sjælland, men ogsaa nogle i Skåne. I Roskilde findes tre Klokker af Fastenowe, de to i Domkirken fra 1511, den tredie før omtalte i St. Laurentii Taarn fra 1515. Den sidste er en af de smukkeste lydende i Danmark, men Klokken i Slotsbjergby ved Slagelse, ligeledes støbt af Fastenowe i Aaret 1516, har nøiagtig den samme Tone. Den hedder Olivia.

Det var en almindelig Skik at give Klokkerne Navne ved en højtidelig Indvielse, en Slags Daab. Der er endnu bevaret en Formular for Klokkeindvielse, som har været brugt her i Landet af en Præst ved Lyngaa Kirke i Jylland¹). Han hed Jakob Nielsen. Den lyder saaledes i Oversættelse: »Giv os o Herre, bede vi, at denne hellige Klokke, som er støbt til din Kirke, maa helliggøres af din Helligaand til vor Ringheds Tjeneste, for at de troende ved dens Lyd og Klang maa indbydes til den hellige Moder Kirken og til den himmelske Løn ved vor Herre Jesus Kristus, Amen!«

Iblandt Navnene paa vore gamle Klokker forekommer hyppigst Jomfru Marias:

»Maria es minename, gode si beqvame. Mester Daniel mæchte mi Anno dni 1412« staar der paa Klokken i Jersie. De fleste Klokkenavne ere kvindelige, saasom: Katharine, Anna, Susanne, Margrethe, Gertrud m. fl. Af Mandsnavne: Jakob, Johannes, Peter. Klokken i Storeheddinge hedder »Aurora«, Morgenklokken, Ottesangsklokken.

I Svindinge Kirke i Fyen hænger en Klokke, som den bekendte Rigsraad Kristoffer Valkendorf lod støbe 1572. Paa den staar: »Sancte Peders Hane er mit Nafn, Gud til Ære de Walkendorfer til Gafn«.

Klokkeindskrifterne nævne ofte Givernes, Sognepræster-nes og Kirkeværgernes Navne og yde for saa vidt ogsaa

¹) E. Pontoppidan: »Annales ecclesiæ Danicæ,« II, 326.

historiske Oplysninger om Personer; men historiske Begivenheder omtales næsten aldrig. Dog er Indskriften paa den smukke mindre Klokke i Kirke-Stillinge ved Slagelse en Undtagelse herfra. Den er affattet i en nederlandsk Dialekt, som formentlig maa oversættes saaledes:

»Da jeg Johannes blev støbt, rev Bourbon med sit lille Kompagni Lilien i Stykker, Hans Høihed blev saaret, fanget og sluttet i Lænker, 1525«.

Lyder dette ikke helt gaadefuldt med Undtagelse af dette, at Klokken hedder Johannes og blev støbt 1525? Jeg har dog allerede for mange Aar siden¹⁾ fremsat følgende Forklaring: »Bourbon« betyder Carl af Bourbon, Connetable af Frankrig, Lilien er det gamle franske Kongevaaben. Hans Høihed (»Singnorie«) er Kong Franz den første.

Dermed ere vi paa Sporet. Indskriften maa være forfattet til Minde om det berømte Slag ved Pavia i Aaret 1525, hvor Franz den første blev tagen til Fange af Carl af Bourbon, der anførte Keiser Karl den 5tes Tropper som en Forræder mod sit Fædreland. Da Klokken vistnok er støbt af en Flamlænder (Staden Brygges Vaaben, et kronet h findes paa den), forstaa vi, at han har villet forevige Mindet om den store Sejer, som de flamsk-spanske Tropper vandt 1525 ved Pavia.

Endnu maa jeg omtale, at der her i Kolding findes en mærkelig Klokke, den saakaldte svenske Klokke. Et Aftryk af Indskriften, der er meget vanskelig at læse, har været mig sendt; men jeg maa tilstaa, at det ikke lykkedes mig at tyde den. Klokken er prydet med tre Muslingeskaller, og Indskriften er i store Majuskler fra det 14. Aarhundrede.

Vore gamle Klokker have lige saa lidt som vore andre Mindesmærker fra Fortiden undgaaet en vandalsk Behandling. I Krigene ere mange af dem blevne ranede bort, og

¹⁾ Traps Danmarks Beskrivelse, 2den Udg. III. Bind, 392.

vore egne Konger, især Frederik den 1ste og Kristian den 4de, have ladet en stor Mængde af dem, og rimeligvis de ældste og interessanteste, føre bort og støbe om til Kanoner og saaledes forvandlet de hellige Klokker til Mordvaaben. I det 18de Aarhundrede ytrede der sig dog allerede nogen Interesse for dem, saaledes hos E. Pontoppidan i hans »Marmora Danica« og i »Danske Atlas«, men mange af Indskrifterne ere rigtignok misforstaaede.

Æren for at have genoptaget dette særlige Studium tilkommer Stifteren af det kirkehistoriske Selskab, den fortræffelige Pastor Ferdinand Fenger, hvis levende Sans for vor Historie bevægede ham til at stige op i alle de Kirketaarne, han kunde overkomme, for med Grundighed at tyde Klokkeindskrifter, af hvilke han udgav flere Rækker i dette Tidsskrifts to første Bind 1850—52. Det er nu allerede et halvt hundred Aar siden; men naar Pastor Fenger i de nævnte Skrifter udtaler, »at der om 50 Aar ikke vil være mange tilbage af vore gamle Klokker«, er denne Spaadom dog heldigvis ikke gaaet i Opfyldelse; men ganske vist er der i dette Tidsrum gaaet nogle tabt, revnede ved alt for voldsom og uforsigtig Ringning og Kimen med Hammere og med Sten.

De nyeste Forskere paa Klokkernes Omraade ere Prof. C. Nyrop og Arkitekt F. Uldall. Prof. Nyrop har i Kirkehist. Samlinger 1882—83 udgivet en interessant Afhandling om Danmarks Klokker. Arkitekt Uldall har i en længere Aarrække paa mangfoldige Reiser gransket Klokkerne med utrættelig Flid, taget Aftryk af dem og i det hele underkastet dem et meget indgaaende Studium for at forberede et videnskabeligt Værk om dem. Ogsaa har vort virksomme Nationalmuseum taget sig af vore Klokker og deres Bevaring. Og de fortjene ogsaa, at der værnes om dem. Deres Indskrifter fortæller os adskilligt om den danske Middelalder, og deres Toner have en egen hemmelighedsfuld Magt til at kalde de gamle Minder til-

bage. Jeg slutter med de Ord, der staar paa Danmarks ældste Klokke i Smøllerup:

»Dette Værk af Malm, velsign og bevar det o Gud!«¹⁾

Efter dette Foredrag afsang Forsamlingen det stemningsfulde Vers (af Grundtvig):

Kirken den er et gammelt Hus,
 Staar, om end Taarnene falde;
 Taarne fuld mange sank i Grus,
 Klokker end kime og kalde (osv.).

¹⁾ Indskriften paa Smøllerup Klokken ser saaledes ud:

✠ HOC AVS EX ERE BENEDIC DŌ ATQ TVERE.

»AVS« kan efter afdøde Dr. Henry Petersens Forklaring kun betyde OPVS.